UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bartolvs In Avthentica, Et Institvtiones

Bartolus

Lugduni, 1567

Literarum obligationibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96136

Visual Library

¶De literarum obligationibus. Rubrica.

1 ¶ Obligatio literarum vnde dicatur, ⁊ an litere ſint de eius ſubſtantia.
Et quibus literis habeat fieri, an publicis an priuatis.
2 Obligatio literarum ſuper qua cauſa habeat fieri:
3 Exceptio non numerate pecunie quando non competat.
4 Obligatio literarum quibus modis habeat fieri.
5 Obligatio ciuilis quomodo naſcatur poſt cõfeſſionē in ſcriptis factam.
6 Ex ſola ciuili obligatione an poſſit agi cum effectu, vt in literarum obligatione.
7 Ex iſta obligatione literarum que actio naſcatur.
8 Libellus qualiter debeat concipi in obligatione literarum.
9 Stipulatio contrahitur per quecunque, dummodo habilia.
10 Inſtrumento fides adhibetur donec probetur contrarium ꝑ aduerſarium.
11 Titulus iſte, ſi teſtator ſcribat in teſtamento confiteor me debere Titio decem, ex cauſa mutui, nũquid habebit locum vt heres obligetur ante biennium tantum ciuiliter, ſed poſt bienniũ obligetur cum effectu.

Olim ſcriptura ⁊c. In iſto titulo q magis ē fama quã re difficilis, lʒ ēt a plurib⁹ difficilis reputet̃ dubitãtib⁹ qd ſuꝑ eã materiã debeãt tenere: ⁊ hoc iõ ꝑ notatores minus plene, ⁊ regule ordine irregulari tradita eſt. Verũtñ ſi qs aduertat circa ea q̃ dicã de hac materia, ⁊ ēt ordie obſeruato breuiter ⁊ facile poterit intelligere, q2 circa eã ꝓdicet̃ erroris, qd veritatis. Sunt igitur plura in hac materia ꝓſequēda q2 primo videndũ eſt quare dicatur literarũ obligatio. Scdo qb⁹ literis fieri debeat. Tertio, ſuper qua cã fieri debeat literarum obligatio. Quarto, quibus modis fiat. Quinto, qñ naſcit̃ obligatio. Sexto, q̃ actio naſcitur ex hmõi obligatione, ⁊ de ipſius natura. Septimo, qualiter ĩ ea formatur libellus. Octauo, ſubĳciã quaſdã opiniones. Nono, proponã quaſdã qõnes ad iſtã materiã pertinen-
1 tes. Decimo ⁊ vltĩo indiſſolubile quoddã adiungã.† Videamus igit̃ de ſingulis ꝑ ordinē ⁊ primo quare dr̃ hec literarũ obligatio. Certe iõ q2 literis ꝯhitur. Ad hoc eñ qd ſubſtãtia capiat, litere debēt interuenire. j. eod. §. plane. vbi dicit. Si quis debere ſe ſcripſerit ⁊c. ⁊ vbi ſcriptura dirigere. Verũ quidã dicunt non ex ipſis literis naſcitur obligatio, ſed ex ordine ⁊ intellectu que percipitur ex ipſis, vt ff. de act. ⁊ ob. l. nõ figura. Sʒ hoc falſum putat dñs Azo. dicit eñ vtrũ operati literas ⁊ figuratiuã orationē, obſtat. l. preal. q2 qd ibi dicit non figura, ſubaudiēdũ ſola. ſi enĩ diceremus qd ex ſola figura orationi obligatur verbo ꝙ falſum eſt. Itē in hac obliget̃ literis ⁊ ex intellectu qd ex eis ꝑcipit̃: q2 qd in ſtipulatione facit lex nõ figuratiue facit ſcriptura ĩ obligatione iſta, vt aperte dicit lex, nõ figura. viſo de prĩo. de ſcdo videamus, qb⁹ literis hʒ fieri, an publicis, an priuatis. Dico ꝙ vtriſqʒ põt fieri, nã de priuatis cõſtat hic, vbi dicit ſi quis debere ſe ſcripſerit ⁊c. talib⁹ eñ literis quas ſcribit ꝯ ſe aliquis hñſtatur. vt s. tit. ꝓxi. §. nec obſt. C. de fi. inſtr. l. cũ pactio. nõ vbi credit̃ inſtrõ priuate perſone quo alius obligatur quã ſcribens: ſi enim ſcribens obligaretur, ⁊ tũc bñ crederetur ꝯ ſcribētem. vt ff. de pig. l. fideiuſſor. §. j. Hoc ĩtellige ſane qd credat̃ ſeruo priuato. ſ. ſi ille qui ſcripſerit illud ꝯ ſe hoc confiteatur ſcripſiſſe. Si eñ negaret, non crederet̃ illi inſtrõ, niſi haberet ſubſcriptionē triũ teſtiũ, qui teſtes hoc dicũt hoc improbarent qd nihil inſtrm̃ fuit factũ corã teſtib⁹, quorũ ſubſcriptiões ſunt in illo inſtrõ, vt in aut. d̃ fide inſtru. §. ⁊ ſi qs. ⁊ §. ſi tamē. §. quis qm̃. alias tali inſtrumento minime crederetur. Itē de publico cõſtat, qd in eo facta cõfeſſio ꝑiudicat: q2 ſi creditur priuato inſtrumēto, magis publico, vt j. ti. d̃. §. Itē verborũ obligatio. ⁊ §. ſcriptũ. ⁊ C. d̃ ꝯhen. ⁊ commit. ſtip. optimã. ⁊ de proba. cum precibus. Superfluum eſt enim priuatum teſtimoniũ querere, vbi eſt publicũ teſtamentũ, vt C. de edē.
2 l. in donationibus.† Nũc reſtat videre d̃ tertio. ſ. ſuꝑ qua cauſa habeat fieri hec obligatio. Et quidē ſuꝑ cauſa mutui dico, nõ facti ſed faciendi: vt hic dicit. Si eñ factũ eſſet, vt q2 pecunia data eſſet, tũc nõ haberet locũ qd hic dicitur, qd ſtipulatio non interuenerit, vt dicitur ibi ceſſante ⁊c. ſi eñ interceſſiſſet ſtipulatio q2 aliquis cõfiteat̃ debere ex cauſa mutui que promitto me per ſti-
3 pulationē redditurũ, qd † nõ habet locũ qd hic dicitur qd nõ datur ei q ſic fuerit cõfeſſus exceptione nõ numerate pecunie effectus hui⁹ legis ad hoc haberet locũ, q2 daret̃ exceptio in factuʒ vt C. de non nu. pec. l. cũ vltra. Et bene dico qd in cauſa mutui bene habeat locũ: q2 ſi ex aliqua cauſa qs confiteatur, ſtatim ſibi ꝑiudicat, ⁊ ſi in ſcriptis cõfeſſio fuerit, nõ admitterent̃ volens probare contrariũ, niſi per inſtrm̃ probet, vt C. de non nu. pecu. l. generaliter. Si autē ſcdm ſcriptum, tunc etiam per teſtes: q2 nihil tam naturale eſt ⁊c. ait. ff. de reg. iu. l. nihil qd intellige, niſi ex cauſa dotis cõfiteretur: tunc eñ non preiudicat ſibi maritus ſtatim cõfitēdo dotē ſibi fuiſſe numeratã qñ non fuit, q2 poteſt opponere exceptionē nõ numerate dotis, ſi durauit vltra bienniũ, minus tamen decennio: tunc intra tres menſes a tēpore diuortĳ numerando: poſt decenniuʒ aũt ſi durat, nunq̃ʒ poſtea auditur, vt C. de dotis cau. non nume. l. fi. ⁊ auth. quod locũ. Et eſt ratio quare in mutuo ⁊ in dote ſtatim non ſibi preiudicat, in alĳs autē rebus, q2 in his duabus cauſis ſeptiſſime ac frequētiſſime ⁊ quotidie fiunt cõfeſſiones anteq̃ʒ pecunia mutuetur: nã quotidie debitor indigēs pecunia accidit ad feneratorē, ⁊ dicit creditor ego non habeo pecuniã pre manibus. ſed faciamus inſtrumentuʒ, ⁊ cras venietis ad me ⁊ ego mutuabo vobis. Similiter marit⁹ cũ accipit vxoreʒ, ⁊ dicit ei mulier, bone marite faciatis mihi inſtrumētũ dotis, ⁊ bene numerabo tibi. Maritus volēs gratificari vxori facit inſtrumētũ, poſt ea creditor nõ numerat, vel vxor vel debitor voluit opponere exceptionē qd pecunia nõ fuerit numerata. Certe nõ [illegible] poſſet: ſʒ in alĳs caſib⁹ nõ cõtingit ita ſepe qd aliqs confiteatur ſe tueri cã depoſiti cõmodati emptiõis aut ꝯctũ, hoc nõ ita frequenter accidit: ⁊ ideo de his curauerũt legiſlatores. nã ad ea que frequētes ⁊c. ff. de le. nã ad ea. ⁊ in auth. vt ma. cre. ⁊ re. §. quod nõ ff. de re. iu. ea que. Itē in his que frequētius fiunt, maius periculum imminet: ⁊ ideo magis fuit cõſulēdũ, vt ff. de carbo. edicto. l. j. §. ⁊ ſi qs. Videam⁹ de quarto, quibus modis habeat fieri iſte ꝯctus. Et quidē ſuper hoc varie ſunt doctorum opiniones. nam domi. Jo. ⁊ Azo. qd ꝑ verba tantũ futuri tēporis fiat ſic. Scribo me ſoluturũ decē ex cauſa mutui, ⁊ inducũt ꝓ ſe legē, que aperte hoc videtur dicere. C. de poſthu. l. ſi ſub ſpe. Itē ſi cõcipit̃ ſtipulatio per verba futuri tēporis tantũ. ff. de verb. obl. l. ſtipulatio nũ. §. ſtipulãtis. Itē faciũt ꝓ eis: q2 in ſcribēdo cõfiteor me debere niſi ſcriberet ſoluturũ nõ ꝓdeſſet aliquid, vnde videtur lex impoſita verbis ⁊ nõ reb⁹: qd eſſe nõ debet, vt C. communia de legatis l. ĳ. ad fi. ⁊ j. eo. §. plane. q2 quod ibi dicit debere ſe ſcripſerit ſe ſoluturũ (ſubaudiũt) ſimiliter ſcripſerit. Ego aũt puto ꝑ verba preſentis tēporis, ⁊ preteriti vnde fieri debere, vt j. plane. de verbis ꝑteriti tēporis, ⁊ cõfiteor accepiſſe decē mutuo, vel mihi innouata eſſe, vt C. de epi. audi. l. ſi preſens. facit ⁊ ꝓ me. C. d̃ nõ nu. pe. l. in ꝯctib⁹. in prin. ⁊ §. ſi nõ obſtat. l. illa ſtipulationũ q2 ſecus eſt in ſtipulatiõe iſta, quã illa. In multis aũt differũt inter ſe non obſtat (vt dicũt) qd videt̃ impoſita lex vel verbis, ⁊ nõ reb⁹. ſi nõ ꝓmitteret qs ſoluturũ vel etiam redditurum: q2 etiam ſi ſit verba preſentis tēporis vel ꝑteriti tantũ illud tamē intelligitur ſuper quo debeat illud qd cõfeſſus eſt natura mutui, vt tacite hoc videatur agi, vt reddatur licet non dicatur expreſſe. ff. ſi certum pet. l. cũ quid mutuũ. cũ nõ fiat niſi in cauſa mutui, vt prediximus merito illud videt̃ agi tacite, ⁊ tacite ſubĳciunt̃ temporis, vnde non obſtat dicta lex, ſub ſpecie: quia ibi ita fuit de faco, vel ibi nõ prohibuit quin per verba preſentis tēporis vel ꝑteriti fieri non poſſet. Sed certe licet ita poſſet reſpõderi ad legē allegatã ꝓ d. l. tamen nõ poteſt hic ꝓbare quod per verba futuri tēporis non poſſet fieri: vnde poſſet dici qd etiã per verba futuri tēporis poſſet fieri vt d. l. ſub ſpecie. Itē per verba futuri tēporis vt d. l. infra
5 eo. l. plane.† Sequitur videre de quinto, quõ naſcit̃ poſt cõfeſſionem in ſcriptis factã obligatio ciuilis. Quod ſic ꝓbatur nã infra bienniũ tēpore ſcripture facte datur exceptio nõ nu. pec. confitēti. infra eo. l. plane. ⁊ C. de nõ nu. pec. l. in cõtractib⁹. Sʒ ſi dat̃ exceptio, ergo ⁊ creditor habebit actionē cũ exceptio ſit actionis excluſio, vt ff. de excep. l. ĳ. in prin. Sʒ ſi creditor hʒ exceptionē. ergo nata fuit obligatio: q2 aliter nõ poſſet naſci actio. cũ eius mater ſit obligatio. vñ in rem nõ potuit naſci. ff. de procu. l. licet. §. ea. obligatio. Et dico eã ciuilē eſſe ſolã ſine naturali, nec hʒ effectũ ante bienniũ. vt puta cauſa poſſit obĳci exceptio non nu. pecu. vt ꝓdixi, ⁊ etiã exceptio doli, vt C. de nõ num. pecu. l. ſi ex cautiõe. nã vbicũq̃ʒ alia locũ hʒ, vt ff. de doli exceptio. ⁊ tũc incipit habere efficatiã illa obligatio: ⁊ tunc dicitur obligatus ille q ſcripſit ſcriptura ſine literis infra eodē §. Et dicũt quod poſt bienniũ nata eſt ciuilis: q2 contractus eſt ille de iure ciuili ſicut ⁊ ſtipulatio, vt infra de actiõ. §. de cõſtitu. nec eſt hic aliquis paratalis conſenſus quo inducebatur obligatio naturalis, cum ipſe ſtat per biennium, quod non opponit exceptionem, ipſe videtur obligationi conſentire: vnde ex tali conſenſu dicunt naſci naturalē obligationē: q2 per conſenſum naturalis naſcitur vt dicũt ff. de pact. l. i. §. q̃ naturalis adiungit̃ ciuili que fuerat añ bienniũ nata: ⁊ ita ex ea poteſt agi cũ effectu. ſimiliter dicũt ipſi in eo q cõdemnat⁹ eſt: q2 tunc naſcit̃ ciuilis obligatio, cum inducatur ſic, vt ff. de origi. iur. l. ĳ. §. hec diſputatio. Sʒ poſt modũ cũ acqueſcit tali ſentētie dicunt ꝑ talē conſenſum naſci naturalem: q2 adiungitur illi ciuili que primo eſt firmata ex ſñia: ⁊ tunc datur ei qui obtinuit actionē in factũ circa condēnatũ, vt C. d̃ iureiu. l. latori, vnde dicũt illi ex illa ciuili obligatiõe nũquid poſſet agi nec eſt

eſt mirū ſi iſtis caſibus actꝰ ciuilis.ĩ.de act.§.de cōſtituta.ſupꝛa
de ver.obligationibꝰ.in pꝛinci.⁊ hoc dicu t quidam dominum
6 †Azonem dixiſſe,ſed certe ipſi imponūt ſibi rabiem:qꝛ ipſe be
nefatetur hoc,ꝙ ex ſola ciuili poſſit agi cum effectu vt in litera-
rum obligatione poſt biennium,vt in actione in factum inducat
vinculū naturale,vt puta cū nullus cōſenſus interuenit cū iudi
ciū ſemper redditur in inuitū.ff.de verb.obl.l.inter ſtipulan
tē.§.j.Item no.iuxta oblig.venire non dicitur iudicium natu-
rale imo ex ſola agit ciuili cū effectu ⁊ erit ſpeciale ſic in actio
ne in factū,vt excep.iud.⁊ pꝛedixi.ſi enim diceremus induci
ſolo reſpectu tēpoꝛis naturalē:iam diceremus tēpus modū in-
ducēde obligationis ꝙ nō ē verum,vt ff.de actio.⁊ obl.l.obliga
tionum fere.§.plane.facilius em̄ hic admittendū,nec vt per tē-
pus tolleretur obligatio quā induceretur:qꝛ ſm regulā fauoꝛa
bilioꝛes ſunt,pꝛimoꝛes.vt ff.de actio.⁊ obl.l.Arrianꝰ.Nec ob.
quod dicitur ⁊ ſtipulatio eſt actus ciuilis ⁊ tunc hʒ vtrūqʒ vin-
culum qꝛ hic interuenit expꝛeſſū pactū qđ parit naturalē,vt
7 ff.de ſolu.l.in his.§.imperatoꝛ.†Supereſt vt de ſexto articulo
videamus que ſcilicet actio ex iſta obligatiōe naſcitur ꝙ naſcit
ex cōdictione,ex l.illa.C.de non nu.pecu.in ꝯtractibus.nā ꝑ illam
legē fuit pꝛimo inuenta hec obligatio.vt patet.ĩ.e.ibi per conſti
tutionem ⁊c.vnde cum non ſit cautum quo genere actionis aga
tur,agēdum eſt condictione ex l.ff.de cōdictio.ex l.illa.ex cuius
actionis natura qꝛ non habetur in numero.ĩ.de acti.ſed in arbo
re Azonis valet in aliquo loco in iſto volumine.poſſet tractari
cōpetentius eius nature ideo de ea videamꝰ,⁊ vtrū pꝛetoꝛia vel
ciuilis,⁊ certe ciuilis eſt,vt patet qꝛ iure ciuili introducta eſt vt
ſepe dixi.Itē in perſona non iure talis miſta,qꝛ omnes condi-
tiones perſonales.vt ĩ.de actio.§.appellamus.Itē non perſe-
cutoꝛia nō penalis autem miſta:nam pꝛoſequitur illud ꝙ ſcrip-
ſerit debere,vt ĩ.e.§.j.item in ſimplum cōpetit nō ad triplum
vt patet ĩ.eod.Item ſtricti iuris non bone fidei qꝛ non inuenit
inter bo.fi.actio.vt ĩ.de action.l.actionū.Item perpetua quia
perſonalis,vt C.de conſti.pec.l.ij.Item heredi in heredē datur:
vt C.de nō nu.pec.inter.Item non infamat:qꝛ in condictioni-
bus ceſſat infamia.vt ff.de actionibus ⁊ ob.l.ceſſat.Itē directa
qꝛ datur ex verbis legis vt C.de non nu.pec.l.in contractibus.
Item ſingularis eſt non vniuerſalis.vt ĩ.e.§.patet.nō enī ꝑ v-
niuerſo dat ſicut ⁊ petitio hereditatis,quedā alie.Itē ſimplex
eſt nō duplex nō enim inuenitur in ea vterqʒ actoꝛ vterqʒ reꝰ ſi-
cut eſt in duplicibus iudicijs:†Nunc reſtat videre de ſeptimo,
qualiter concipiatur libellus in iſta actione,⁊ ꝙ ſic pōt foꝛmari
Ego talis ago cōtra ꝙ ipſe ſe ſcripſit mihi reddo.⁊ ad hoc ꝓpo
no cōditio.rei l.nullā cōtractibꝰ.⁊ ꝙ ita nō cōcipiat libellꝰ ꝓbat
infra e.§.j.⁊ ita poſſet fieri.dico ꝙ talem qđ ipſe cōfeſſus fuit in
inſtrumēto qđ ipſe manu ſua ſcripſit me decem mutuo recepiſſe
vel ⁊c.Et ad hoc pꝛopono ꝯdictio,⁊c.Hoc em̄ ſatis ꝓbatur.vt C.
e.l.in cōtractibꝰ.in pꝛin.Seqtur videre de octauo articulo.ſci
licet vt opponamus ꝯ talē libellū,⁊ circa talem materiā totā ma
teriā:⁊ pꝛimo obijcio,⁊ videtur quod libellus ille ſtare non poſſit
nā aut mutuata pecunia agit.non habet locū hec actio imo cer-
ti cōdictio ex mutuo,vt ſupꝛa quibus mo.contrahi.obl.in pꝛin.
Si autē nō fuit mutuata pecunia.ita ſcripſiſſe ďbere,vel ita ſcri-
pſit ſe debere agere ē certi cōdictio ex ſtipulatiōe.Ut puta eum
nō interuenerit verba itellectui ꝯhētiū cōſona,quod ſufficit hic
in ſtipulationibus,vt ſupꝛa de verboꝝ obl.nō ergo habet locū
hec actio:qꝛ tunc demum hec actio locum habet quādo fuit enu
merata hic interuenit ſtipulatio.vt ĩ.C.§.j.nec ob.qꝛ de ſtipu.
6 obijcit:qꝛ †ſtipulatio contrahit per quecunqʒ verba ⁊ ſpeciali-
ter ꝑ ea que ſunt alijs cōtractibus deputata.vnđ ſi cōſtitutio me
tibi ſoluturū decē que tibi dʒ Titius,non pꝛopter hoc videoꝛ ꝑ
ſtipulationem ꝓmiſſe actione de cōſtituta que poteſt fieri inter
⁊ abſentes ⁊ inter pꝛeſentes.vt ff.de conſti.pe.l.qđ autē §.fin.
l.pꝛima imo opp.⁊ videtur ꝙ nunquam poſſit agi actiōe:nam dt
neceſſarie ſunt libere in obligatione.Si ergo iniuſte cōfiteatur,
quis ſe a me recepiſſe decem ex cā mutui,ſtatim poſſum agere ē
cum effectu certi cōdictiōe ex mutuo qꝛ omnia pꝛeſumūtur ſolē
niter acta:vt ſupꝛa eo.titul.§.pꝛimo.⁊ ď.tit.ij.§.⁊ ſcriptum.⁊ ſi
reꝰ neget numeratam ſibi fuiſſe ꝓbo per inſtrumenta† qꝛ inſtru
mēto creditur,donec pꝛobetur cōtrariū per aduerſarium vt di
xi ď.ti.ij.§.verboꝛum.vnde non agam ex cōfeſſione,ſed cā quā
inſerit ſcilicet mutui que cauſa per ſe pꝛobatur:vt C.de non nu.
pec.l.generaliter ff.de pub.in fi.Ad hoc ſecundo reſpon.l.alle
gat.que dicunt ſtatim in fieri pꝛeiudiciū cōfitēti ſe debere aliqđ
ex cā ⁊ que debēt oīa pꝛeſumi ſolēniter acta.Et que debēt ſtari
in ſacramento pꝛima facie loquuntur qn̄ cōfeſſio fuit facta ex cā
aliqua mutui vel dotis in qbus cōfeſſio fuit numerata,ſʒ alijs ca
ſibꝰ locū hʒ quod oppoſitio:⁊ eſt ratio quare ſecꝰ in iſtis duobꝰ
caſibus ſcilicet mutuo ⁊ in dote ⁊ ſecus in alijs contractibus vt
ſupꝛa dixi.Uel poſſet ad ſolutionē cōtrariō diſtingui aut cre-
ditoꝛ agit ante bienniū,⁊ tūc indiſtincte hʒ ꝓbare creditoꝛ pecu-
niā fuiſſe numeratam:qꝛ etiam nemo creditoꝛi pōt opponi ex
ceptio nō nu.pe.ĩ.biennium:vt ĩ.l.fin.§.fin.Si autem agat poſt
bienniū,aut agit ex numeratione dicēs peto a te decē q̄ tibi tra-
didi ex mutuo,⁊ tūc numeratione per cōfeſſionē ꝑ taciturnita-
tē biennij roboꝛatā ꝓbabo.Si aūt ex ſola ſcriptura,qꝛ dico,ego
cōtra te qꝛ ſcripſiſti te mihi debere decē ex cauſa mutui:que pe-
to mihi reddi ⁊ ad hoc ꝓb.⁊c.tūc nō allegat numerationē aliquē
hic nō pꝛeſumit numeraſſe,nā in certis nō eſt locꝰ cōiecturis.ff.
de verb.oblig.l.cōtinuꝰ.§.cū ita.⁊ tunc ideo erit cōdēnādus,nō
qꝛ nō numerauit,ſed qꝛ ſcripſit ſic ſe debere recuperare.Seq-
tur videre de nouo noſtre materie,ſcʒ quare de quibuſdā:⁊ pꝛi-
mo quero quid iuris ſi quis cōfiteatur ſe mihi debere decē ex cā
mutui coꝛā teſtibus,nō aūt in inſtrumēto,naſcatur obligatio:
an tūc habeat locū effectus huius actionis.Et certe videtur qđ
non.hoc quia dicit ſcripſi.Itē ſcriptura obligat:vt ĩ.eo.§.quo-
modo ergo pōt obligare ſcriptura vbi ſcriptura non interuenit
vt C.eo.l.in cōtractibus.Ecōtra videt ꝙ habeat locum:quia in
litibꝰ exercēdis ⁊ de rei vēd.iudicia.C.ď pac.l.pactū.ergo ex ta
li cōfeſſione debet naſci obligatio,ſicut qn̄ in literis confitetur,⁊
in dubio de rigoꝛe iuris non videtur ꝙ aliqua naſcat obligatio,
cū neceſſarie ſint litere vt ꝓdixi verū tamē ď eqtate poſſet dici da
ri vtilis cōdictio ex l.in cōtractibus.lʒ verba deficiāt,ſed mens
videatur oſtēdi,vt pote eandē vbi obtineāt in ſcientia.⁊ teſtes,vt
pꝛedixi.⁊ ſi reꝰ ſubſtineret cōtrariū regule velit,vt iā dixi,qꝛ ali
qn̄ maioꝛis authoꝛitatis inſtrumēta,qꝛ teſtes ſunt.⁊ iſte ſit vnus
11 de illis caſibus qui no.in d.l.C.ad l.fal.†Itē nūc quero,quid ſi
teſtatoꝛ ſcribat in teſtamēto,cōfiteoꝛ me debere Titio decē ex cā
mutui,nunqđ habebit locū titulus iſte vt heres obliget ante biē
nium tātum ciuiliter,vt habeat exceptionē non numerate pecu-
nie,ſed poſt biennium obliget cū effectu:Reſpōdeo ⁊ diſtinguo
qꝛ cōfitetur teſtatoꝛ ſe debere nō capaci,⁊ tunc non valet:qꝛ pre
ſumitur in fraudē factū:vt ff.de pꝛob.qui teſtamentum.Si autē
cōfitetur ſe debere capaci aut iurauit,⁊ tunc perinde eſt ac ſi in
veritate eſſet:⁊ tūc adita hereditate pōt heres conueniri,aut in
veritate mutuum eſſet factum:vt ff.ď l.iij.cum quis decedēs.Si
aūt non iurauit.tunc non debetur tanquā ex cauſa confeſſus eſt
teſtatoꝛ,ſed tāq̄ legatū ſic.ff.de l.ij.Lucius Titius.§.quiſquis.
Et hec vera ſunt quando ita duo ſe ſciāt heredes mei ⁊ ſciāt o-
mnino me debere tali,ex cā tali,vt cōtinetur in tali inſtrumento,
ꝙ habet.vel dic cōfiteoꝛ me debere talē vxoꝛi mee vt in inſtru-
mēto cōtinet:tunc,em̄ non debetur nec vt debitū,nec vt legatum
niſi oſtēdatur inſtrumentū.vt C.de fal.cau.adiecta le.l.ſi non de
ſignata ⁊ l.fi.Decimo ⁊ vltimo foꝛmo vnū diſſolubile.pōt aliqs
dicere pꝛomiſit mihi talis decē per ſtipulationē ſpe future nu-
meratiōis,foꝛte qꝛ ita dixit,ꝓmitto tibi ꝑ ſtipulationē me tibi
decē ſolutū ex cauſa mutui q̄ me cōfiteoꝛ a te recepiſſe,ex eo q̄-
ro an ſit obligatꝰ ciuilr̄ tātū,an ciuiliter ⁊ naturaliter.Quod-
cunqʒ dicas,duco te ad incōuenien .nam ſi dicas ciuiliter tātū
pꝛobo hic.nā ſtipulatio ē de iure ciuili vnde pʒ in ea eſſe vincu-
lū naturale,ꝓbo.nā ſtipulatio hʒ pactū ⁊ cōſenſum in ſe expꝛeſ-
ſum,aliter non valet ſtipulatio ď.de verboꝝ obligationib.§.ſʒ
hec ſolēnia verba.ergo ꝑ id pactū vel cōſenſum inducet natura
lis.ff.de penis.l.j.ff.ď ſol.l.in his.§.imperatoꝛ.Et ergo hic vtrū
q̄ vinculū.ſi aūt hic cōſenſus ꝓb.eſſe falſum incōueniēs.nā ſi eſt
hic viculū naturale,ergo ſi ſoluit ꝑ erroꝛē nō repetet impediēte
naturali cā:vt C.de iur.⁊ fac ign.l.cū qs.C.ad leg.fal.l.erroꝛ.ff.
de cōdi.inde.l.iul.ſed ꝙ reputat ꝓbatio non habet cōdictionē
ſine cauſa ad cōtradicēdum liberationem,vt C.de nō num.pec.
l.ſi quando vnde duplex hʒ auxilium,ſcilicet condicere per li-
berationem ⁊ per cōditionem ſine cā ⁊ repetere per cōdictionē
iud.l.j.ff.ď cōditio.inde.ſi ergo repetit nō eſſet naturaliter obli-
gatꝰ qꝛ tūc nō repeteret,vt pꝛedixi.Dico qđ vtroque modo eſt
obligatꝰ,⁊ nō repetit ſolutionē per ignoꝛātiā iuris:non ideo qꝛ
hic ſit naturale vinculū,ſʒ qꝛ tutus erat exceptiōe fauoꝛabili ⁊ ñ
odioſa in factū exceptione,vt C.de non.nu.pec.l.cū vltra.ff.de
cōdi.inde.q excep.ſʒ obijcit hec ſolutio nō vʒ ꝙ tutus odioſa ſcʒ
exceptione doli que cōcurrit cū illa in factum,vt C.de cond.in-
de.l.iij.ergo nō hʒ poſſe repetere:vt d.l.q exceptio.Ad hoc re-
ſpōdeo.pꝛedicta ſolutio bona ē,nec obſtat ꝙ obijcis,qꝛ ad hoc
nō eſt regulare qui exceptione tutꝰ eſt odioſa nō repetet ſi ſoluat
per erroꝛē iuris,ſi em̄ per facti ſolueret etiam odioſa exceptio-
ne tutus repetat:vt ff.ad Macedonīā.l.fi.Uel dicatis alit̄,⁊ ve
rius.qn̄ eſt exceptio odioſa ⁊ ſpecialis,tunc hʒ locum vt ſolutū
per ignoꝛātiam iuris repetatur:⁊ ſic loquitur lex illa qui exce-
ptionem.Si autē ſit odioſa ⁊ generalis,vt exceptio doli,tunc
exceptio indebiti competet in aliquo caſu,cum vbicunque alia
exceptio competit,hʒ etiā locū hec exceptio,vt ff.de exceptione
doli.l.ius generaliter.Sed certe licet non impediatur repetere
pꝛopter hoc ꝙ ſit odioſa,impeditur pꝛopter aliā cauſā,ſcilicet

ꝙ erat tutus per exceptionē ſpecialē, vt in pꝛedicta. l. cū vltra. C. de nō nu. pecu. ſed ſolū per actionē ex ratione nō repeteretur ff. de codi. inde. ſi in diē. Ad hoc reſpōdeo, ⁊ dico ꝙ eſt ſpeciale ꝙ ille qui tutus eſt exceptione tēpoꝛali repetat ſolutū per iuris ignoꝛātiā. Ut dicatis ⁊ verius ꝙ licet ſit tutus exceptione tempoꝛali nō numerate pecunie, tñ doli excep. q̄ perpetua eſt habebat etiam cōdic. ſi cauſa ad cōtradicendū liberationē: vt. C. de non numerata pec. ſi quādo. q ſi conditio perpetua eſt vſque ad decem annos vnde cum haberet beneficiū ꝑpetuū merito repetit. ff. d. cōdi. inde. q exceptionē. in pꝛin. Itē firmo aliud, ex cuius ſolutiōe pēdet materia noſtra. Cōfeſſ⁹ fuit in inſtrumēto ſpe future numerationis me debere tibi decē ex cā mutui, poſt elapſum eſt bienniū: agis cōtra me cōdictione ex illa. C. de nō nun. pec. l. in cōtractibus. deuētū eſt ad poſitiōes: pone ita pecuniā quā a me petis mihi non fuiſſe numeratā, tamen non vis reſpōdere modo quero an debet cogi ꝑ iudicē: Quodcunqꝫ dicas, ſeqtur incōueniens. Si autē dicas non cogi reſpondere, falſum eſt. Tertium enī eſt eſt ante biēniū creditoꝛ cogit ꝓbare numeratā poſt biennium, ſi vult debitor abſolui debet pꝛobare nō fuiſſe numeratā vt. C. de non num. pec. ⁊ cautione, vnde cū neceſſe habeā pꝛobare ego creditoꝛ, ergo dꝫ reſpōdere meis poſitionib⁹, vt ſic per cōfeſſionē ſuam poſſum pꝛobare. ⁊ hoc expꝛeſſe ꝓbatur in auth. d his q ingred. ad appel. §. fi. col. v. Itē iudicis officiū ſuper hoc verſat vt illicite exactiones nō fiāt, ergo cōpelleretur tūc nō exigere, qꝛ illicite faceret: vt. ff. d offi. pꝛeſi. l. illicitas. in pꝛi. ⁊ qꝛ iura natura. ff. d re. iur. l. iuris nature, ⁊ d cōd. ide. nā natura. in hac ſententia fuit dñs meus. ita no. notatoꝛ ſeu gloſſatoꝛ in hoc ti. ſuper gl. obligetur. Sꝫ certe ſi hoc teneatur ſeqtur abſurdum, ꝙ nūquā poterit agi ex iſto articulo, ⁊ ex illa l. in cōtractibus. ⁊ ideo etiam ꝙ ſequitur abſurdum: pone quod reſpōdeat ſecundum ꝙ tu dicis, aut reſpōdeat ſe numeraſſe, ergo deierat ꝙ hic ſuppono ꝙ nō numerauit, ⁊ ſic hoc caſu. l. cap. nam periuria debēt puniri, vt C. d iudi. l. ij. i fi. aut reſpōdet ſe nō numeraſſe tūc dico, dolo facis: qꝛ vis locupletari cum aliena iactura, ⁊ deinde vt dictū eſt ⁊ ſecundum viam iſtam quicquid dicitur hic ⁊. ff. de nō nu. pec. nihil valet: qꝛ l. ſolūmodo verbis ⁊ nō rebus impoſita videtur: ꝙ eſſe nō debet vt. C. cōmunia de leg. l. ij. in fi. expedit enim opinionē potius nō habere, quā habere malam allegant qui quotidie dicunt in obligatione literarum ex ſola leg. agi cum effectu, Bartol. legum doc.

ADDITIO.

a ¶ Et iſta obligatione. Adde ꝙ ex obligatione literarum non agitur condictione ex l. ſed actione ex literis ſecundum Bar. in l. j. ff. de condictio. ex lege.

De emptione ⁊ venditione. Rubꝛi.

1 ☞ Penitentie quando ſit locus in contractu venditionis.

2 Arrhe duplicate qua actione petantur. ⁊ qui egit arrhas duplicatas an poſtea aget ad intereſſe.

3 Venditoꝛ an teneatur pꝛeciſe rem tradere, vel liberetur pꝛeſtādo intereſſe.

4 Inter e an ſuccedat loco rei.

5 Emptio an poſſit conferri in alterius contrahentis arbitrium: ⁊ quando ⁊ quomodo intelligatur.

EMptio ⁊ vēditio ⁊c. In his autem
1 q̄ ſcripture. Sꝫ qūo fuerit cum ſcriptura: † Ioā. dicit ꝙ tūc quādo cōtrahētes dixerunt, ꝙ nō teneat facta venditio, niſi facta in ſcriptis: alias enim fuerat ita dictū ſolo cōſēſu cōtrahit, Placen. dicit ꝙ ſufficit ꝙ per alterū eoꝛum fuerit dictū de cōficiēda ſcriptura ſuper cōtractu, qꝛ tūc ante cōfectionē ſcripture licitū eſt penitere, cū ante nō ſit perfecta vēditio, licet non fuerit dictū ꝙ aliter nō valeat vēditio ⁊c. ſine ſcriptura aliter nō valeret: quare nō dicimus hāc obligationē literarū. gl. dicit ꝙ aliud nomen hꝫ h, vt vēditio: ideo qꝛ ſimul hoc in mutuo hoc nomē nō eſt verum fuiſſe numeratum qꝛ tunc agitur ex mutuo: qꝛ ceſſit contracta obligatio, ſꝫ hoc nihil eſt: qꝛ etiā ſi verū eſſet fuiſſe numeratū: nihilominus ageretur ex obligatione literarū, ſi litere continēt formā obligatoꝛiā: vnde intelligo hic ꝙ litere cōtineāt confeſſio
2 nem, que facit ad ſolutionē, vt s. de litera. obligatio. † Gl. querit, qua actione ageretur ad duplicatas arrhas: glo. dicit. quod cōdictione ex lege cōtractus. vnde dicas quod ad ſimplum vnum ꝙ dedit emptoꝛ, pōt agere condictione ſine cauſa. ff. de actione empti vel vēdi. l. ex empto. §. qꝛ viua. ſed pone ꝙ emptor egit ad arrhas duplicatas, nūqd poſtea aget ad intereſſe: dicit ꝙ non: qꝛ ex quo elegit agere ad arrhas, ſibi imputatur ff. de tribu. l. ꝙ in heredē. §. eligere. ⁊ de leg. ij. l. cū filius. §. varijs gl. dt ꝙ ex ꝙ lex pꝛouidit emptoꝛi duplicatiōe arrharū, qd ſi ēptoꝛ ad arrhas duplicatas egit ⁊ ſibi ſoluuntur, ⁊ ꝯ vbi emptoꝛ penitus amittit arrhas quas dedit, tacite vidēt agere ꝯhētes iter ſe, vt arrhis debeāt eſſe cōtenti, ⁊c. Itē lex ex q̊ ꝓuidit de publicatiōe arrharū emptoꝛi, ⁊ eas exigit videt qd non habeat ad intereſſe, ⁊ adhuc facit lex. ff. que allegat in gl. parua. C. de pac. do. l. vltima. ſecunda fuit ſētētia do. Io. q fuit infoꝛmatus in iſta materia. q dixit ꝙ actoꝛ poteſt agere ad intereſſe, nō obſtāte qd exegit arrhas duplicatas, veruntamē in intereſſe iſte arrhe cōputabuntur ꝑ ſententiā, ad hoc lex que dt, quod licet miles ſibi in vno ꝑiudicat nō tñ amittit illud ius qd habuiſſet, ſi ſibi iure alio nō ꝑiudiſſet. ff. de teſta. mili. l. iij. Ego dico qd Io. male dixit: nā emptoꝛ ſi exegit arrhas duplicatas, ſi poſtea agat ad intereſſe, ſi tñ ꝯ vēditoꝛe penitentē eſt ſibi ꝯꝛius: nā ſi petat: ſed tñ venditoꝛ ante completionem ſcripture penituit. ⁊ ſic ꝑ nullo ſit habēdus cōtract⁹, vt hic ſed vbi petit intereſſe petit vt certus ſtet. nā licet inter me ⁊ Titiū fuerit facta certa vēditio, ⁊ rem nolit tradere, peto intereſſe
3 ꝙ ſuccedit loco rei. ff. de peti. he. l. ſi rem ⁊ pꝛeciū. † Itē dicitur quod vēditoꝛ tenet rem tradere, ſed hic fuit defenſio, an pꝛeciſe vel liberet pꝛeſtādo intereſſe. j. arg. dicit pꝛimo ꝙ vēditoꝛ tenet
a pꝛeciſe ad rē tradēdā. a deinde dixit aut venditoꝛ hꝫ rem, ⁊ tūc verum eſt quod pꝛeciſe teneatur ad rem, aut non hꝫ. ⁊ tūc liberabitur pꝛeſtādo itereſſe pꝛopꝛia ſentētia Martini: quod teneatur pꝛeciſe venditoꝛē tradere, facit lex que dicit ꝙ pacta ſūt ſeruanda vnde cū in vēdendo quilibet vēditoꝛ paciſcatur de re tradēda dꝫ hoc ad īplere. ff. de pac. iuriſgē. §. pꝛetoꝛ. Itē facit lex que dt rē opoꝛtet tradere vnde cū opoꝛtet, inducit neceſſitatē, neceſſe eſt ergo qd res tradat. ff. de act. emp. l. ex empto. pꝛimo reſponſ. ⁊ plures leges faciūt ad quod Io. facit. ff. de acti. empt. l. j. Sed certe licet leges dicāt ꝙ pꝛeſtet intereſſe, non tñ dicunt quod cōtingat per eius liberationem, ſed dominus Io. vtitur tali argumēto, vbi quis tenetur ad duo alternatiue liberatur vnū pꝛeſtādo. Cum ergo venditoꝛ teneat ad intereſſe vel ad rē alternatiue vnū pꝛeſtādo liberat: ſed ſi vis ſuſtinere Io. ad ar. Martini pōt reſpondere ad pꝛimū in quo dt, quod pacta ſint ſeruāda, ⁊c. reſpōde qd pꝛeſtādo intereſſe, nō facit vēditoꝛ cōtra pactū: qꝛ non
4 pactū deierat. † Qui legis licentiā facit aliud quā pꝛomiſit: pꝛeterea intereſſe loco rei ſuccedit: ergo ſi pꝛeſtet itereſſe. rē ipſā pꝛeſtare vidtur. ff. de peti. here. l. ſi rē ⁊ pꝛetiū, ad l. C. de fideicō. li. l. vl. dic, ꝙ ſpeciale eſt ibi fauoꝛe vltime voluntatis: ſi plura ſūt alia ſpecialia ad l. ff. de rei ven. qui reſtituere. reſpōdeo nos dicat quarte an vnus iudex iubere debeat venditoꝛē pꝛeciſe pꝛeſtare. Sꝫ. ibi loquitur quod iudex ita iuſſit: ſed an bene an male adhuc reſtat queſtio. ego ꝓbo pꝛimā ſentētiā Martini. ⁊ dico qd Iac. pꝛeſuponit falſum cū dicit qd vēditoꝛ tenetur ad rē ⁊ ad intereſſe alternatiue Sed ego dico abſoluere tenētur, ⁊ in abſoluta obligatione eſt electio emptoꝛis vt ff. de pact. l. reſcriptū. ⁊ ecce qd ſeqt: ſi hic dicerem obligationē alternatiuā ad itereſſe vel rē nā petitio haberet fieri alternatiue, ⁊ ſentētia ferretur alternatiue ⁊ is q taliter eſt obligatus poſſet variare qñqꝫ, ⁊ vltimo ꝑpter ſuā variationē fieret executio ⁊ ſu ꝑ eſtimatiōe obligatiōis: quod itat ſit obligatiōe alternatiua habes. ff. de ver. obligatio. eū qui certarū. §. vl. vnde abſit quod in re certa vendicet ſibi locū obli
5 gatio alternatiua. † Seqtur in litera tibi placuerit. hic opponit in gl. foꝛtiſſime, qꝛ hic in alterius cōtrahētis arbitriū cōfertur emptio vnde ſignatur ꝯꝛiū. C. e. l. in e mētis. ſed aduertas hic eſt imponere legē verbis: vnde dicas quod ex pacto pōt cōferri ſic: ſi vēdo tibi equum iſtum ſi tibi intra talem diē placuerit ſeu placere debuerit, ⁊ qd ſi habeat intelligitur. ꝓbatur. ff. locati ⁊ conducti. l. ſi in l. nec itelligas quod ſemper ſibi placere debeat placere vel duplicere refertur ad arbitrium boni viri ff. de cōtrahē. emp. l. cum emptio.

ADDITIO.

a ¶ Pꝛeciſe ad rem tradēdā. Adde qd no. in ſpecie ⁊ in individuo conſuluit do. Alexand. conſi. lxvj. inci. ſuper e. in quarto volu. vbi dicit tenendo opi. gl. in l. ſi emptiōe. §. item ſi emptoꝛ. ff. de cōtrahe. emp. qd cōtractus rei aliene valet qñ res non eſt furtiua iuxta. l. rem alienā. ff. de cōtrahen. emp. ⁊ Bar. in l. cū vir. ff. de vſuc. Ex. in l. j. C. pꝛo emp. tñ ſi venditoꝛ nō habet facultatē rei tradēde, non pōt cogi pꝛeciſe ad rē tradēdā. vide Bal. in l. vnica. C. de ſen. que pꝛo eo quod inter. vbi dicit quod tunc demum cogitur vēditoꝛ rem tradere, quando commode poteſt tradere id eſt quando res non eſt ſubiecta euictioni ⁊ de facili pōt tradi: ⁊ dicit hanc eſſe communē opi. licet gl. in l. ſi is qui ꝑ emptoꝛe. §. fi. ff. de vſuc. tenuerit, quod vbi contractus rei aliene celebratur inter ſcientes non valeat.

De